

Systemistä sukulaisten nurkkiin

Edesmenneitten yhteiskuntien sosiaalis-oikeudellis-väestöllistä rakennetta tutkiva *Continuity and Change* ylsi 25-vuotisjuhlanumeroon toukokuussa. Pittsburghilaisen Carnegie Mellon-yliopiston historianprofessorin Katherine A. Lynchin sanoin sukulaisuus kiinnostaa ”yksilön suojajärjestelmänä” ja ihmisten keskinäisen ”avunannon lähteenä”, koska moniaalla kannetaan huolta hyvinvointiyhteiskunnan alasajosta. Laki- ja kirkonkirjat, muistelmat ja kirjeet kuluvat tutkijain käsissä, kun halutaan saada tolkkua natojen ja kyttyjen sidoksista. Se-ja-se eno auttoi, mutta siksikö vain, että oli elossa, lähellä ja varoissaan, vai velvollisuudentunnostakinko?

Lynchin mukaan voi yleistää, että vain lähisukulaisia on tavattu ottaa saman katon alle ja heitäkin tyypillisesti samalla talon töihin. Mutta ”menneisydessä kuten nykyäänkin

kaikki eurooppalaiset kotitalous- ja sukujärjestelmät [...] riippuivat suuresti kollektiivisista instituutioista, jotka huolehtivat niistä, joista oma suku ei huolehtinut”. Hyväntekeväsyydestä hyvinvointivaltioon siirtyminen on Lynchistä oikeutetusti vedenjakaja, mutta jatkuvuudet eurooppalaisille keskiajalta saakka tuista julkisista, yhteisistä laitoksista ovat niin vahvoja, että nykymallia voi pitää vanhojen avituskäytäntöjen keksimisenä uudelleen. Joku kysyy, saako hyvinvointiyhteiskunnan romutus uutta puhtia pitkän kaaren tutkijoitten viileästä metodologiasta.

Kirkossa käymisen riskeistä

Cergy-Pontoisen yliopiston kirjallisuudenprofessori Catherine Mayaux iskeytyi modernistisiin uskoontulokuvauksiin *Revue de l'histoire des religions*in kuluvan vuoden avausvihkossa. Hän eritteli

kahden kirjailijan mietteitä riitin kauneuden hengellistävistä voimasta.

J.-K. Huysmansin *En routen* (1895) päähenkilö, kirjailija Durtal, osuu maraana iltana aikaa tapakseen Saint-Sulpicen katoliseen kirkkoon, jossa juhlietaan pyhäinmiestenviikkoa. ”Syvyydestä minä huudan sinua, Herra”, kuoro paahtaa psalmia 130 niin, että koko valtava pyhäkkö täyttyy. ”Herra/ odotan sinua koko sielustani.” Pahaa aavistamattoman Durtalin hermoradat vääntyvät, hän järkyttyy ytimiään myöten ja ”tikahtuu närvöösihin kyyneleihin”. Hän hurahaa tismalleen niin kuin *fin de siècle*n symbolistin ja naturalistin kuuluu hurahaa. Samalla moderni luovuus kyyristyy keskiajan itsensä emanoituessa ryskyen Durtalin ylitse ja lävitse.

Durtal arvelee kääntymyksen juontuneen seremonian vaikuttavuudesta, laulujen ja äänen ihmeteltävästä kauneudesta. Keskustelukumppaniksi luostarista löytyvä munkki myöntää, että ”Vapahtaja on käyttänyt taidetta pääkeinoonaa saadaakseen teidät omaksumaan uskon. Hän on osunut heikkoon kohtaanne... tai paremminkin vahvaan kohtaanne.” Järkipärisen suostut-

telun sijaan on oltu aistisaatilla.

Paul Claudel taas essehti menneensä 18-vuotiaana 1886 Notre-Damen joulumessuun kuin ylemmydentuntoisen diletantin ”dekadenttina harjoitelmana”. Kuoro kiskoi Marian sanoja Luukkaan mukaan: ”Minun sieluni ylistää Herran suuruutta,/ minun henkeni riemuitsee.” Nuori mies ei tuntenut laulua, mutta sanat ”Voimallinen on tehnyt/ minulle suuria tekoja” kävivät toteen. Nyyhkyttäjä tajusi uskovansa. Claudel käytti loppuelämänsä uskonnon ja taiteen keskinäisyyksiin. Piti palata ”äänen ihmeelliseen mahtiin” tuona jouluna, jolloin sielu ”puhdistui materialistisista siimeksistä”.

Mayux'n hillityn tulkinna mukaan huysmansilaisittain riittikauneus vie aistien ylivaltaan uskossa, kun taas claudelilaisittain se täyteläistää uskon. Kauneus on täysi-ikäisen Claudelin suomista vapautetuissa silmissä Luojan pyhyttä itseään ja luovan ihmisen pyhittävää vastausta huutoon.

Takaisin luonnottomuuteen

Geneviève Médevielle Pariisin Katolisesta Instituutista kirjoitti kesäisessä *Recherches de science religieuse* ”uusia ja perin monimielisiä naturalismeja” vastaan. Luonnontieteen ja filosofian takia esimerkiksi Ciceron puheita jokaihmissen järkeä ohjaavasta ikuisesta ja pyhästä luonnosta ei osata enää lukea jumaluusopillisen moraalien valossa.

Aristoteleen ajatus siitä, että luonnollisinta ihmiselle on hyvän *polis*-elämän etsintä, hajosi ammoon

eri versioiksi luonnonmukaisesta elämisestä. Yhden tiivistä Paavali: ”Pakanakansatkin, joilla ei ole lakia, saattavat luonnostaan tehdä, mitä laki vaatii. Silloin pakanat [...] ovat itse itselleen laki. [...] lain vaatimus on kirjoitettu heidän sydämeensä.” (Room. 2: 14–15) Augustinuksellekaan ei riittänyt poliittinen yhteiselämä: ihmisen kukoistukseen tarvittiin kirkon ei-historiallinen paikka, jossa Jumalan valtio teki tuloaan. Tuomas Akvinolainen opetti näkemään luonnonlain jumalallisen lain kirjoittautumisena ihmisluontoon, joka kehittyy esirationaalista luonnosta rationaalisen luonnolliseksi jumalankuvaksi. Saatuaan tomistisen *credonsa* lausutuksi, seksuaalieetikko Médevielle varoittaa suhtautumasta ”indifferentistisesti” ihmisluonnon muodostavaan miehen ja naisen sukupuolieroon.

Myrkytyksen oireet

Utiset kertovat, että Rovaniemellä lakautetaan filosofian syventävät sivuaineopinnot. Seppo I.

Sotasaari kirjoittaa asiasta Pohjoisen filosofiyhdistyksen Agonin *Agonissa* 2/2010. Yhdistys on ajanut filosofialle pääainestatusta Lapin yliopistoon, mutta nyt kehitys ottaa takapakkia.

On syytä pelätä, että filosofian asema heikkenee muissakin yliopistoissa. Erityisesti pienemmät yksiköt ovat vaarassa. Tosin on muistettava, että kaikki Suomen filosofian yksiköt ovat kansainvälisessä vertailussa hyvin pieniä ja henkilökunnan määrä on mitätön, joten filosofian opetuksen alasarjo ei tuota mainit-

tavia taloudellisia säästöjä.

Seuratkaamme kuitenkin, miten filosofian käy Joensuussa ja Kuopiossa. Olisi paradoksaalista, jos uudessa Itä-Suomen yliopistossa kävisi lopulta niin, että filosofian koulutusta järjestettäisiin vähemmän kuin kummassakaan yliopistossa ennen yhdistymistä. Filosofian alasajon vaara on ilmeinen, varsinkin kun filosofian professori on Joensuussa jäämässä osa-aikaeläkkeelle. Lehtoraatit säilynevät yhdistyneessä yliopistossa, mutta nähtäväksi jää, katoaako filosofian pääaineasema. Suunnitelmat paljastuvat syksyn mittaan. Ennen vuodenvaihdetta tiedetään, otetaanko seuraavassa opiskelijavaiennassa sisään vielä filosofian pääaineopiskelijoita.

Suurempien yliopistojen filosofian yksikötkään eivät voi olla varmoja tulevaisuudestaan. Tampereen ja Jyväskylän yliopistojen yhteistyö on ennen kaikkea mahdollisuus filosofian oppiaineille, mutta kehityksessä on myös vaaransa. Ylhäältä päin ohjattu yhteistyö voikin tarkoittaa sitä, että resurssit jätetään päällekkäisyyksien poistamisen nimissä. Oppiainetta heikennetään toisessa yliopistossa, jolloin yhteenlasketut resurssit pienyvät, vaikka toinen yliopisto nimellisesti tukisikin filosofiaa lisäresursseilla.

Tampereen yliopistoon valittiin kesäkuussa uusi hallintojohtaja. HTM Petri Lintunen on kerännyt kannuksensa Joensuun yliopistossa, joten kokemusta yliopistojen yhdistämisestä riittää. Niinpä on syytä tarkkailla paitsi Joensuun myös Tampereen ja Jyväskylän tilannetta. Ennen kaikkea filosofian oppiaineiden on oltava aktiivisia. Niiden on osoitettava merkityksensä sekä yliopistolle että suomalaiselle yhteiskunnalle: älkää kunnioittako jumalia, turmelkaa nuoriso.